

3 Μαΐου 2014

Το σταφιδικό ζήτημα

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα ο αγροτικός κόσμος της Ελλάδας και ιδιαίτερα της Πελοποννήσου αναστατώθηκε από μια μεγάλη οικονομική κρίση, η οποία με τη σειρά της πυροδότησε σε πολλές περιοχές και κοινωνικές αντιδράσεις. Πρόκειται για το λεγόμενο σταφιδικό ζήτημα, που κυριάρχησε για 30 περίπου χρόνια στην αγροτική οικονομία της Ελλάδας.

Όλα ξεκίνησαν με την αγροτική μεταρρύθμιση του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου το 1871. Σύμφωνα με αυτή, τα εθνικά κτήματα διανεμήθηκαν στους ακτήμονες γεωργούς. Επειδή όμως οι κλήροι που διατέθηκαν ήταν μικροί, οι νέοι καλλιεργητές στράφηκαν σε εντατικές καλλιέργειες, που απαιτούσαν μικρές εκτάσεις και απέφεραν αξιόλογα κέρδη, όπως οι ελιές και κυρίως η σταφίδα.

Μάλιστα, η σταφίδα αποτελούσε το σπουδαιότερο αγροτικό προϊόν της Πελοποννήσου, με τη βόρεια και δυτική Πελοπόννησο να κρατούν τα σκήπτρα στην παραγωγή και ιδιαίτερα με ένα προϊόν εξαιρετικής ποιότητας, το οποίο είχε μεγάλη ζήτηση στο εξωτερικό και κυρίως στη Μ. Βρετανία. Πράγματι, η Αγγλία απορροφούσε τότε το σύνολο σχεδόν της παραγωγής, ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό κατέληγε στην εγχώρια αγορά. Όλα αυτά λοιπόν είχαν ιδιαίτερο αντίκτυπο στην οικονομία της Ελλάδας και ιδιαίτερα των σταφιδοπαραγωγών περιοχών.

Το 1877 ένα συγκυριακό γεγονός εκτόξευσε τη ζήτηση και κατά συνέπεια την τιμή της σταφίδας στο εξωτερικό. Η φυλλοξήρα που έπληξε τα γαλλικά αμπέλια ανέβασε υπέρμετρα τη ζήτηση της πελοποννησιακής σταφίδας, αφού οι Γάλλοι οινοπαραγωγοί αναπλήρωσαν τις απώλειές τους με ελληνικά σταφύλια. Έτσι, άνοιξε μια ακόμα αγορά για τους Έλληνες σταφιδοπαραγωγούς, γεγονός που οδήγησε τους αγρότες να φυτέψουν κι άλλα αμπέλια. Τη δεκαετία του 1880 η παραγωγή της σταφίδας αυξήθηκε με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, για να καλύψει τη διεθνή ζήτηση, ενώ παράλληλα αυξήθηκε και η τιμή της.

Αντίστροφη μέτρηση

Από το 1890 και μετά, όμως, αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση για τους σταφιδοπαραγωγούς. Οι γαλλικοί αμπελώνες άρχισαν σταδιακά να καρποφορούν και να αποδίδουν, την ίδια στιγμή που και η ελληνική παραγωγή είχε φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη. Το αποτέλεσμα ήταν ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής να παραμένει αδιάθετο, ενώ και οι τιμές άρχισαν να παίρνουν την κατιούσα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1890 η τιμή της σταφίδας άγγιζε τα 300 φράγκα ανά 1.000 λίτρα, ενώ τρία χρόνια αργότερα, το 1893 η τιμή μόλις και μετά βίας έφτανε στα 42 φράγκα ανά 1.000 λίτρα.

Μπροστά στα πρόθυρα της οικονομικής τους κατάρρευσης οι αγρότες της Πελοποννήσου ξεσηκώθηκαν και ζήτησαν την προστασία του κράτους για την αντιμετώπιση της κρίσης. Έτσι, η κυβέρνηση Θεοτόκη αποφάσισε το 1895 να επιβάλει παρακράτημα 15% επί της εξαγωγίσιμης σταφίδας. Σύμφωνα με αυτό το νόμο, που δεν είχε πάγια ισχύ αλλά ανανεωνόταν κάθε χρόνο, κάθε παραγωγός έπρεπε να παραδώσει στις κρατικές αποθήκες το 15% της ποσότητας, που θα εξήγαγε. Στη συνέχεια το κράτος πουλούσε αυτό το απόθεμα σε οινεμπόρους, που μόνο με τη μορφή οινοπνεύματος μπορούσαν να το εξάγουν.

Τα έσοδα που συγκεντρώνονταν μ' αυτό τον τρόπο δεν πήγαιναν στα κρατικά ταμεία, αλλά σε έναν ειδικό λογαριασμό με σκοπό την ίδρυση αγροτικής τράπεζας για την ενίσχυση των σταφιδοπαραγωγών. Αρχικά οι τιμές συγκρατήθηκαν, για να

κατρακυλήσουν όμως τρία χρόνια αργότερα, γιατί αφενός ο νόμος δεν εφαρμόστηκε σωστά και αφετέρου ένα μέρος του παρακρατήματος εξαγόταν παράνομα.

Η μετανάστευση μεγάλου αριθμού σταφιδοπαραγωγών στην Αμερική στις αρχές του 20ού αι. πρόσφερε μια διέξοδο στο σταφιδικό ζήτημα

Η Σταφιδική Τράπεζα

Η κρίση εντάθηκε το 1899. Τότε η κυβέρνηση Θεοτόκη αποφάσισε την ίδρυση της Σταφιδικής Τράπεζας, με σκοπό τις χαμηλότοκες δανειοδοτήσεις των παραγωγών και τη διαχείριση της ποσότητας της παραγόμενης σταφίδας. Παρά τα ενθαρρυντικά αρχικά μηνύματα ούτε και αυτή η ενέργεια της κυβέρνησης είχε αποτελέσματα. Το 1902 οι τιμές έπεσαν και πάλι εξαιτίας της υπερπαραγωγής, ενώ το 1903 η κατάσταση επιδεινώθηκε, με αποτέλεσμα το κράτος με νεότερο νόμο να αυξήσει το παρακράτημα στα 24%.

Την ίδια χρονιά ένας όμιλος Άγγλων κεφαλαιούχων πρότειναν να αγοράσουν μονοπωλιακά την πελοποννησιακή σταφίδα για 20 χρόνια. Η πρόταση αυτή προκάλεσε ενθουσιασμό τους σταφιδοπαραγωγούς, οι οποίοι θεωρούσαν πως μ' αυτό τον τρόπο θα απαλλαγούν από το άγχος της απορρόφησης της παραγωγής τους και θα έπαυαν να είναι αντικείμενα εκμετάλλευσης των σταφιδεμπόρων. Η απόρριψη όμως αυτής της πρότασης από την κυβέρνηση Δηλιγιάννη προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων. Μάλιστα μέσα στη Βουλή διεξάγονταν ομηρικές συζητήσεις για το θέμα του μονοπωλίου.

Στις 12 Ιουνίου η κυβέρνηση Δηλιγιάννη πέφτει και τη διαδέχεται εκ νέου κυβέρνηση υπό το Θεοτόκη. Τελικά το μονοπώλιο ματαιώθηκε λόγω παρέμβασης του ίδιου του αγγλικού κράτους, που ήταν ιδιαίτερα δύσπιστο σε τέτοιες εμπορικές πρακτικές.

Ένοπλες συγκρούσεις και πολιτική αστάθεια

Η ματαίωση της σύμβασης με τους Άγγλους κεφαλαιούχους προκάλεσε μεγάλο

αναβρασμό τη δυτική και βόρεια Πελοπόννησο. Στο χωριό Μπαρμπάσαινα του Πύργου οι διαμαρτυρίες εξελίχθη καν σε ένοπλες συγκρούσεις, στις οποίες πρωτοστατούσαν αναρχικοί και σοσιαλιστικοί κύκλοι.

Στον απόηχο αυτών των γεγονότων, μόλις δύο εβδομάδες μετά το σχηματισμό κυβέρνησης, ο Θεοτόκης πέφτει στις 25 Ιουνίου 1903 από τους βουλευτές του, που ήταν υπέρμαχοι του μονοπωλίου. Όταν το Δεκέμβριο του 1903 ο Θεοτόκης επανήλθε στην εξουσία, πήρε σειρά μέτρων για την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος. Με νόμο ορίστηκε να αγοράζει η Σταφιδική Τράπεζα το πλεόνασμα της παραγωγής, αποφασίστηκε η είσπραξη του εγγείου φόρου σε είδος, ενώ ταυτόχρονα παίρνονταν μέτρα για την αποτροπή νέων φυτεύσεων. Παράλληλα, όμως η μετανάστευση μεγάλου αριθμού σταφιδοπαραγωγών στην Αμερική φαίνεται ότι ήταν αυτή που ουσιαστικά έδωσε τη διέξοδο στο σταφιδικό πρόβλημα, που ταλάνισε τους Πελοποννήσιους αγρότες για τρεις δεκαετίες περίπου.

Παρατήρηση: Το παρόν άρθρο συντάχθηκε από την Ηρώ Δεληγιάννη και δημοσιεύεται με τη συνεργασία της οικονομικής και αγροτικής εφημερίδας “ΠΑΡΑΓΩΓΗ” (κυκλοφορεί στα περίπτερα κάθε Σάββατο), <http://www.paragogi.net>